

УДК 811.161.2'373

ВИЖВІВЩИНА XVII СТ. ОЧИМА ЇЇ СУЧАСНИКІВ

Одним із основних завдань сучасної української мовно-історичної науки є створення лінгвістичних портретів окремих періодів в історії української мови [1, с. 104]. Значну роль у цьому відіграє видання й опрацювання найважливіших писемних пам'яток української мови. На сьогоднішній день за допомогою давніх текстів дослідники простежили історико-мовні процеси у різних регіонах українського мовно-культурного континууму, зокрема ґрунтовний аналіз отримали українські пам'ятки офіційно-ділового стилю XVI–XVII ст. Це, насамперед, Акты Бориспольского мейского уряда 1612–1699 г.г. С предисловием Стороженка А.В. – К., 1892; Актовые книги Полтавского городского уряда XVII в., изд. В. Модзалевским. – Чернигов, 1912; Панькевич І. Фольварочна грамота Алексія Мироловича 1607 р. як пам'ятка українського лемківського говору на Спиші / І. Панькевич // *Linguistica Slovaca.*– №№ 4–6, 1946–1948; Документи Богдана Хмельницького (1648–1657). – К., 1961; Актова книга Житомирського міського уряду кінця XVI ст. (1582–1588 pp.) / підгот. до вид. М.К. Бойчук. – К., 1965; Акти села Одрехови / за ред. І. Керницького, О. Купчинського). – К., 1970; Ділова мова Волині і Наддніпрянщини XVII ст. : збірник актових документів / підгот. до вид. В.В. Німчук, В.М. Русанівський, К.С. Симонова та ін. – К., 1981; Лохвицька ратушна книга другої половини XVII ст. / відп. ред. І.П. Чепіга. – К., 1986; Книга Київського підкоморського суду (1584–1643) / підгот. до вид. Г.В. Боряк, Т.Ю. Гирич, Л.З. Гісцова, В.В. Німчук та ін. – К., 1991; Волинські грамоти XVI ст. / упор. В.Б. Задорожний, А.М. Матвієнко. – К., 1995; Реєстр Війська Запорозького 1649 року / підг. до друку О.В. Тодійчук, В.В. Страшко, Р.І. Остап, Р.В. Майборода. – К., 1995; Актова книга Житомирського гродського уряду

1611 року / підгот. до вид. А.М. Матвієнко, В.М. Мойсієнко. – Житомир, 2002; Акти Житомирського гродського уряду: 1590 р., 1635 р. / підгот. до вид. В.М. Мойсієнко. – Житомир, 2004.

Поза увагою залишається збірник актових документів давнього містечка Вижва (сучасне с. Нова Вижва Старовижівського р-ну Вл. обл.). Вижвівська актова книга належить до українських писемних пам'яток XVII ст., зберігається у Центральному державному історичному архіві України (м. Київ), фонд 32, опис 1, справа 1. Дотепер діахронними дослідженнями Вижвівщини займалися переважно історики, краєзнавці – А. Заєць, Ю. Мазурик, О. Цинкаловський [2, с. 36; 3; 4; 7, с. 189].

За змістом Вижвівська актова книга (далі ВК) – це збірник актів купівлі-продажу нерухомості містян, а також справ щодо заповідання, дарування, обміну майна. Вона є важливим джерелом для вивчення особливостей офіційно-ділового стилю української мови XVII ст., зокрема його словникового наповнення. Тож завдання нашої розвідки – дослідити словник пам'ятки, виявити лексико-семантичні групи у його складі, проаналізувати народнорозмовні й іншомовні слова з погляду їх функціонування у ВК, розкрити її мовний колорит.

Лексикон пам'ятки позначений впливом як тогочасного писемно-літературного узусу, так і живого мовлення вижвівчан XVII ст. Крізь тканину юридичних штампів, канцелярських стандартів просочувалась чимала кількість народнорозмовних висловів. Така загальноновживана лексика не лише розкриває мовне багатство українського народу, а й допомагає краще пізнати його побут, матеріальне і духовне життя періоду пізнього середньовіччя.

Чимало прикладів активного використання номенів на позначення осіб за різними їх характеристиками. Зокрема, назви спорідненості й родинних зв'язків: братъ 140 зв., братанець 164, братанич (тут і далі курсивом позначено надрядкові літери – *І. Ц.*) 179, пор. діал. *братанець*, *братанич* «племінник з боку брата, небіж» (ВТСУМ, 95), браца 251, дочка 193 зв., доця 193, д'фверъ 154 зв., дядко 172 зв., жона 161 зв., зять 172 зв., малжонка 149, від пол.

małzonka (Brückner, 320), *матка* 187 зв., від пол. *matka* (Brückner, 325), *мужъ* 154 зв., *отець* 149, *отчим* 159, *пасєрбъ* 277, *сєстра* 167 зв., *сєстрєнецъ* 164 зв., пор. діал. *сєстринєць* «племінник, син сестри» (ВТСУМ, 1310), *сынъ* 141 зв., *швакро* 182 зв., пор. діал. *швагер* «шурин; сестрин чоловік; зять; дівер» (ВТСУМ, 1615), а також: *дѣти* 188, *потомокъ* 184, *потомство* 155, *прєдьки* 175 зв.

На основі матеріалу ВК можна зробити висновок щодо соціальної диференційованості суспільства північно-західної Волині XVII ст., оскільки за родом занять, соціальним статусом, національністю виділяємо такі назви осіб: *арєнъдари* 180, *бурмистръ* 165 зв., *воит* 35 зв., *жидъ* 177, *ковал* 141 зв., *мєщанинъ* 36, *мєщанка* 145, *намєстникъ* 147, *обывател* 172 зв., *пан* 152, *панове* 165, *паня* 152, *попъ* 191, *присєжникъ* 180, *свєщєник* 165, *сєбръ* 180 зв., *судия* 165.

Про поділ тогочасного суспільства на різні верстви свідчать атрибути власних назв містян. Із текстів ВК виокремлюються найменування заможніших, мешканців, що додатково підкреслено писарями й підписками: *славєтному Васкови Лєсюковичови*, *мєщанину вижовському* 36, *славєтныи Хвєдко Шєлєсть*, *мєщанинъ вижєвский* 144 зв., *славєтному Хвєдкови Ништови*, *мєщанинови вижовському* 145, *славєтныи Улас Дємєнич*, *мєщанин вижєвский* 146 зв., *славєтныи Лукашъ Хомич Лєсюкович* 175 зв., *уроджоныи панъ Іан Зимницьки* 183, *крунъту пана Іана Зимницкого* 159, *пїу Сачъку Михъновичу* 202, *єго милости пїу Іану Пнєвському* 212 зв., а також жіночі іменування представників шляхти, міщан: *славєтнаѧ Мєлаха Марциновна Кондратоваѧ*, *низєваѧ мєщанка вижовскаѧ* 145, *из панєю малжонкою своєю Марушкою Валєнтиновною* 152, *славєтна Бровчиха*, *мєщанка вижєвска* 179. Позаяк вижвівські простолюдини іменувалися часто лише на ім'я із вказівкою про рід занять або що: *Миско*, *ковал* 141 зв., *Хаскєль жидъ* 150 зв., *Хвєдко Ковал* 153, *Штєпана Лєсничого* 169, *Шєвца Матфєїа* 176 зв.

Переважна більшість антропонімів – двокомпонентні найменування осіб: Петра Панковича 35 зв., Іаном Щастновичем 140, Іацько Печка 142, Гапька Лисовна 154, Аньдрѣю Москалю 162 зв., Ърисци Короцевни 172зв., Вєремєєви Калєниковичу 177 зв., Хвєдчихи Трипачихи 179, до Уліанки Ковалское 182 зв., Полажка Юрковна 185 зв., Васіа Костукова 187 зв., Уліана Дємидовна 188, Зѣньки Потѣєвны 191 зв., Васкови Куцикови 276, Грицеви Порыдубцови 277, Матфеи Кримніаниця 278 та ін. Проте чимало трилексемних жіночих і чоловічих іменувань: Полажка Іацькова Лакотиха 142 зв., Іарошеви Васковичу Забєлич[у] 153 зв., Радкови Мисковичу Слусаровичу 155 зв., Іваї Карпович Пукаликъ 159 зв., Лєс Ковал Михнович 162, Сємєнови Іванович[у] Воицєху 167, Хвєдкови Приступи Ковшкови 172 зв., Савци Потѣєвичу Карьповичу 184, Іванови Іванович[у] Синовчєвич[у] 186 зв., Романъ Мискович Данилович 187, Степана Рудьниковича Вшолковського 192 зв., Хвєдко Нишѣть Дємидовичъ 202 зв., Матфеи Установиѣ Сємакович 278 та ін.

Засвідчені рідковживані імена, які сьогодні майже не використовуються: Вунка 250 зв., Дацько 189, Киръ 179, Луція 161 зв., Мєлєхъ 36, Ълихвєрь 35 зв., Просимія 193 зв., Радко 155 зв., Сачько 156 зв., Харко 186 зв., Іацько 165 зв.

Побутова лексика дає відомості про розвиток господарювання у місті. Це, зокрема, назви тварин: быдло 164, вольт 159, кони 164, ѡвци 164, зо пчоли 152 зв.; назви споруд та їх частин: при будованю 181 зв., будунокъ 164, вали 184, дєрєво до будованія избы 166, дом 143 зв., замокъ 180, млини 181, мостокъ 162 зв., ѡгорожа 178 зв., рєжница 157, пор. *різниця* «бойня; торговельний ряд» (ЕСУМ, V, 92), рынок 182 зв., солодовнія 181, стина 157, стодола 182; назви дрібних предметів побуту, домашнього начиння: гроши 155 зв., дробіазки 164, книга 35 зв., монєты 141 зв., пеніази 140, скрынка 192.

Назви господарських об'єктів, сільськогосподарських територій та засобів їх розмежування теж знайшли своє місце у пам'ятці: болото 176, за волоками 172 зв., пор. заст. *волока* «ділянка землі площею близько 16,8 га» (ВТСУМ, 200), отъ выгонъ 142 зв., пор. *выгонъ* «ділянка землі, призначена для

випасання худоби і для обробітку; вигін» (СлУМ, V, 136), *от* випусту 177, пор. *выпустъ* «пасовище, вигін» (СлУМ, VI, 7), на гостинци 161, границы 146 зв., на кгрунтах 172 зв., косподарствах 163 зв., добрами 149 зв., пор. *добра* «майно, власнісь, маєток» (СлУМ, VIII, 50), *от* дороги 140 зв., дубровами 152 зв., засєвки 164, *о* застѣнок 172 зв., пор. *застѣнокъ* «частина землі, відділена від поселення природними або штучними границями» (СлУМ, X, 229), з лєсами 152 зв., *маєтност* 184, мокрєць 179 зв., пор. *мокрець* «злегка заболочена низина» (ЕСУМ, III, 499), за морком 156, пор. заст. *морг* і *морг* «ділянка землі, що дорівнює 0,57 га» (Грінченко, II, 444; ЕСУМ, III, 512), надѣль 181, по *огород* 174, *озимины* 164, плаць 36, пор. *пляць* «земельна ділянка, місце під забудову» (ССУМ, II, 154), полѣволоки 276 зв., за полєм 180, ползастѣнѣку 176 зв., полморка 140, полплеца 143, рєчка 142 зв., рика 147 зв., ровь 181, до ровца 183 зв., роль 181 зв., синожат 178 зв., *от* ставу 141, на улици 166, по улочку 188 зв., фольваркови 183 зв., пор. *фильварок* «комплекс земельних угідь; панський маєток; хутір або виселок» (ВТСУМ, 1537).

Завдяки детальному опису земель, що були предметом дарування, купівлі-продажу, успадкування, стали відомими власні назви географічних об'єктів місцевого значення – мікротопоніми Вижвівщини. Це ще більш важливо з огляду на тісний зв'язок власних назв мікрооб'єктів із місцевим усним мовленням та їх наближеність до апелятивів [6, с. 374–375].

Для називання полів, ґрунтів, сільськогосподарських угідь у ВК використано такі мовні одиниці: на Великом Полю 179 зв., ґрунт Лакотийський 144 зв., волоки Низовський 179 зв., морка Салунєго 140 зв., полморка з будованєм, що сє называєт Подварокъ 164, застѣнокъ прозвиском Сопловський 154 зв., полморка Пѣрчѣнськаіа 164. Засвідчено чимало назв урочищ: на урочищу Билавином *Острови* 172 зв., врочиском У Воропцу 176 зв., на врочиску Заліадничу 146 зв., на врочискахъ Копєчищахъ 162 зв., Мокром врочиском 186, врочиском У Хвоє *Оскowy* 169.

Писемна пам'ятка надзвичайно багата на детальні описи територій, де розміщувалося нерухоме майно, часто відділене гостинцями, дорогами: *от*

дороги Вижевскои 148 зв., *от* дороги виленское 179 зв., на гостинцу Ковелским 182, *от* дороги Мациевскои 189 зв., дороги подварковои 157, на гостиньцу Ратеньским 177 зв., а також вулицями: улици Борзовскои 175, улици Воленьское 186, на улици Долгои 166, *от* улици Загорскои 143 зв., улици Замковои 191, на улици Мєлницькои 173 зв., по улочку Паркановую 188 зв., на улици Ратеїськеи 191 зв.

Зрідка трапляються гідроніми: по рѣку Берєжницю 155 зв., по реку Вижевскую 156, болото Вцопецьное 176 зв., ріку прозвиском На Заліадъничю 141 зв.; ойконіми: у Выжви 153, маєтност Бродьки 184, пор. сучасне с. *Брідки* Старовижівського р-ну Вл. обл. (СГН Укр, 46), з Дубєчна 166, сучасне с. *Дубечне* Старовижівського р-ну Вл. обл. (СГН Укр, 141), на Загорє 157 зв., пор. численні населені пункти *Загір'я* в І.Ф., Льв., Тр. обл. (СГН Укр, 157), в Хотиню 152 зв., пор. с. *Хотин* Рівненського р-ну Рв. обл. (СГН Укр, 472).

Часто вживаються назви абстрактних понять, серед яких насамперед виділяємо назви одиниць вимірювання, як-то назви місяців: *август* 187, *април* 165, *гєнвар* 163, *дєкабр* 159 зв., *июнь* 143, *мартъ* 142 зв., *маи* 180 зв., *новємбрь* 144 зв., *октїабрь* 172, *сєї* 157 зв., *фєврал* 190 зв.; назви понять простору, часу: *вѣкъ* 152 зв., *вѣчностъ* 152 зв., *дня* 144 зв., *конєць* 141 зв., *копа* 192, *копєць* 184, *по копча* 183 зв., *лѣта* 163 зв., *в межах* 145, *мѣсяць* 144 зв., *рокъ* 35 зв., *часть* 146 зв., *полчасти* 189 зв., *частка* 162 зв., *часъ* 153, *шмат* 162 зв.

Оскільки переважну більшість актів складають справи щодо купівлі-продажу земельних ділянок із забудовами чи без них, засвідчено чимало назв числових понять: *двадцїат* 35 зв., *осмъ* 145, *тисїачного* 35 зв., *шєстьсотного* 36, *обадва* 166 зв., *обє* 179 зв., *осмина* 187 зв., *половица* 154 зв., *полчвєртъ* 192, *трєтина* 160, *чвєртъка* 192 тощо.

Живий мовний колорит ВК створюють різноманітні назви якостей: *близкии* 278 зв., *волную* 152 зв., *добрыи* 155, *новое* 166, *пєвную* 140, *свєтого* 163, *правдивым* 165, *славное* 149, *старую* 178 зв., *убогои* 163 зв., *широкъ* 179 зв.; назви ознак за відношенням до інших об'єктів, предметів, явищ: *бортным* 152 зв., *вѣчную* 192, *волостную* 148 зв., *грѣшному* 163 зв., *земскимъ* 183 зв.,

крѣвныѣ 190 зв., морковой 161, поїских 35 зв., протокулного 167 зв., спаского 191, спѣлным 149; назви, що виражають належність: андрѣєво 149 зв., братовой 276, костюковѣе 188, кузмина 187, сачькова 202 зв., харкова 187 тощо.

Поширенням явищем в аналізованій пам'ятці є вживання назв абстрактних понять, пов'язаних із фізичним і душевним станом особи: *близкостю* 175 зв., *воліа* 164 зв., *вѣры* 181, *дѣа* 163, *дѣѣ* 163 зв., *до живота* 164, *здоровью* 163 зв., *любѣви* 191 зв., *моц* 279, *памѣти* 149, *пѣвности* 184, *притомностю* 145, *розуму* 163 зв., *по смерті* 149, *хвала* 163, *хоробою* 163 зв.

Народнорозмовного характеру надають ВК сталі мовні звороти, приказки, приповідки: *тѣперь и на потом будучого вѣку* 152 зв., *во иміа ѿца и сына и свѣтого дѣа* 163, *ку вѣчнои хвалѣ Богу всемогущому* 163, *золотыхъ... руками ѿличоных* 166, *ежели ему Пань Богъ здари тым крунѣтом* 178 зв., *добрѣ, іакѣ лежачихъ, такѣ и рухомыхъ* 181, *ѿ мала и до велика* 182 зв., *такѣ долѣго и широко, іакосіа... в межах и в стенах своих маєт* 276 зв., *уступуючи прав своих вѣчистых* 277 зв., *ѿддаляючи... всѣхъ близких крѣвныхъ своихъ вѣѣ вѣкомѣ* 277 зв., *даючи моц и владност* ему самому 279.

Іноді використовуються евфемічні сполуки, пов'язані з поняттям *смерть* і под.: *небожчикѣ Іармол славное памѣти* 149, *росправуючи ѿстатнею волею своєю* 163, *рабу божому Левку Дѣмковичу* 163, *памѣти вѣчнои дѣѣ и тѣлу моему грѣшному* 163, *будучи знѣвеженіа божою хоробою зложоным и лѣтами подошлым, будучи вѣжѣ ближшим ку смерті, а нежѣли ку здоровью* 163, *не мають єи нарушити до живота* 164, *на страшном суди Хсѣвым* 165.

Як яскравий зразок офіційно-ділового стилю, ВК містить чимало специфічних номенів – термінів, прикладів тогочасної професійної лексики галузі діловодства, юриспруденції, з-поміж яких насамперед слід виділити віддієслівні іменники-назви дій, процесів: *выхованіа* 152 зв., *записаїю* 144, *записованья* 35 зв., *знѣвеженіа* 163 зв., *избавленію* 163, *ламаніа* 182, *мѣшѣканѣ* 190, *по ѿдѣбраїю* 153, *подобанья* 144, *за позволенѣм* 184 зв., *в пошанованю* 190 зв., *притисненѣ* 165. До номінативів, пов'язаних із правовою сферою,

зараховуємо: *владност* 279, *воїнність* 278 зв., *вырокъ* 167 зв., *даровизна* 190, *долгъ* 180, *закъладъ* 192, *запись* 142, *зарука* 192, *згода* 191 зв., *купля* 35 зв., *мѣна* 166, *наклады* 167, *обычаю* 163 зв., *отчизна* 161, *перешъкоды* 190 зв., *печать* 163, *подъпись* 183 зв., *потреба* 152 зв., *правомъ* 36, *припис* 184 зв., *за причиною* 181, *продажа* 175 зв., *роздѣль* 182, *сплат* 176, *справа* 35 зв., *судъ* 165, *трудность* 184, *угода* 192, *уріадъ* 175 зв.

Оскільки писарі були високоосвіченим людьми, то послуговувалися багатьма іншомовними висловами. Сфери судочинства стосуються випадки макаронізованої мови, що становлять пласт лексики, запозиченої із західноєвропейських мов: документами и записами *сознаными* 149, від лат. *documentum* «доказ, приклад, повчання» (ЕСУМ, II, 105), своїм кошътом засту[пити] повинень буду 184, через польське посередництво від німецьк. *koste* «утримання, вартість, ціна» (ЕСУМ, III, 69), купно своє власное 144 зв., від пол. *kupno* «купівля, покупка» (ЕСУМ, III, 148), *уріадъ* *видит* самую слушность 182, від пол. *sluszny* «слухний, правильний» (ЕСУМ, V, 311), указала тастамєньтъ мужа 163, від лат. *testamentum* «заповіт» (ЕСУМ, V, 561), ведълугъ теръмину протокулного 167 зв., записачъ тєнь теръминъ слово в слово 183 зв., *припис* термину с подъ печатю 184 зв., від лат. *terminus* «закінчення, кінець, межа» (ЕСУМ, V, 554), *котораіа* сума в протокулахъ была 182 зв., від лат. *protocollum* «аркуш, приклеєний на початку книги» (ЕСУМ, IV, 610), ведълугъ *обычаю* правного 163, від пол. *według* «відповідно до, згідно з чим, на підставі чого; за, поруч, поряд; через що» (СЛУМ, III, 200), *запис* *вечистыи* касовати або *нарушити* 165, через пол. посередництво від лат. *quassare* «трясти, пошкоджувати, розбивати» (ЕСУМ, II, 399), *учєнили* *сплат* сумы пѣніажнои 176, від німецьк. *pfenning* «франкський срібний динар» (ЕСУМ, IV, 336), с котрого *крунъту* квитуємсія 176, *жону* и *потомкоѡ* ихъ *вєчъными* *часы* квитуют 279, через пол. посередництво від німецьк. *quit* «вільний, звільнений, оплачений» (ЕСУМ, II, 417), *жодныхъ* турбацыи не повинни пѣну *Ивану* чынити 250 зв., *подилити* безъ *вшелнакихъ* турбации 251 зв., через пол. *turbacja* «турбота, журба, неспокій» від лат. *turbare* «хвилювати, розладнувати, тривожити»

(ЕСУМ, V, 679), становьшы ѿбадьва перьсонѣ іако браця рожонѣ 251, через пол. мову від лат. *persōna* «маска; роль; особа» (ЕСУМ, IV, 354).

Як правило, мовні кліше, терміни, професійна лексика об'єднуються у мовні конструкції, утворюючи чітку структуру документа – три основні частини: протокол, текст та есхатол [5, с. 37]. За такими традиційними, офіційно закріпленими зразками у текстах ВК виділено характерні початки справ, власне текстові стандарти та кінцівки документів.

Зокрема, на початку справ вживалися такі мовні конструкції: на вриадѣ воитовским мѣскимъ вижевским... постановивъшися ѿчевистѣ, устьнѣ, іавнѣ и добровольнѣ, вызналъ до записованья книгъ Тимошъ 36; предъ нами, вриадом мѣсцьким вижевским... ставши ѿчевистѣ, Васко созналъ тыми словы 140; передъ урядом мѣсцьким вижовским... становившисе ѿчевисто ку записаню до книг пан... сполѣн̄ из панѣю малжонкою своєю 152; пред нами... вриадом сполным мѣсцьким вижевскимъ постановившисе ѿчевистѣ, іавнѣ, добровольнѣ, а не будучи ни ѿт кого примушонымъ, ани намовленным, Хаскель... посполъ из жоною своєю Марѣю сознали 190 зв. тощо

Текстова частина містила традиційний зачин: иж продалъ єсми властными кгрунѣт свои, мнѣ правомъ вѣчистымъ належачии плацъ 36; иж-ѣм предад крунѣтъ свои власными, никому ни в чѣм не заведеныи, то єсть полморка з будованѣм 140; иж-ѣм пѣстив за долъгъ свои... дом мои власными 143 зв., ижъ ѿтець мои даровал дочку свою и зіатіа свого Ивана Наумовича вѣчными часы 146; єжъ іа... дарую всѣ добра свое... мужєви моему Хвѣдькови 154 зв.; иж-єхъмы променіали крунѣтъ свои властными з будованѣм 166; иж-єхъмы пустили купным способом крунѣтъ полплєца 182 зв.; иж-єхъмы учинили згodu межи собою вѣчистую 191 зв. і под.

Вкінці власне тексту розміщувалися такі мовні звороти: и вжѣ вољно єсть и будѣт тому Пѣтрови тои кгрунѣт поменєныи продати и записати, дати и даровати такъ жѣ на вѣчность 35 зв.; вољно Васкови и жонѣ, и потомком єго тым крунѣтом іако своим шаповати, продати и дати и даровати и ку налиишєму

пожитку своєму оборочати ведѣлє свого подобаніа 141 зв.; волѣно єму будєт мѣти, держати и спокоинє уживати, и пожитков своих привлащати и ку налєйшим пожитком своим оборачати, ѡтдати, продати и наклаєпни розумѣючи шаповати 145; которым крунтомъ волно єго мѣл шахвовати, продати и замєнати и ку своєму наилипшому пожитку оборочати, а на вжє с покрєвными своими маю вєчнє мовчати 212 зв. і под.

В есхатолі справ вживалися усталєні вислови на зразок: и просилѣ Пєтрѣ, жєбы таа єго купля вєчистаа была записана, што єсть записано 35 зв.; ѡ што просил Іакубѣ, абы му тоє зєзнанє было записано, што и ѡдєржалѣ 140; которое продаѣ ѡчєвистым зознаѣмѣ своим до книг змоцнил и ствєрдилѣ, и просили, абы то было записано, што єст записано 172 зв.; мы, уряд мєскии, слышачи зизнанє Мисцишино, приняли до книг и записали, що єсти записано 212 зв.; и просили, абы было записано, што єст записано 279.

Тож, незважаючи на відсутність кодифікованих норм ведення діловодства, вижвівські канцеляристи прагнули досягнути лаконічності викладу матеріалу у справах, чіткої стандартизації тексту та рубрикації його елементів.

Таким чином, дослідження лексику ВК виявило значний пласт української живомовної лексики і фразеології. Зафіксовано іншомовні лєсеми переважно латинського, польського, німецького походження. Виділено основні лексико-семантичні групи номенів, що відображають суспільно-політичне та духовне життя, побут мешканців м. Вижви того часу. Ономастикон Вижвівщини XVII ст., представлений головню власними назвами осіб та мікротопонімами, даєть змогу висновувати щодо основних процесів формування анторопонімо- та мікротопонімосистем. Професійна лексика ВК, мовні штампи та кліше свідчать про характерні риси офіційно-ділового стилю української мови періоду пізнього середньовіччя. Вихід цієї пам'ятки друком відкріє ще ширші можливості для усебічного дослідження її і, зокрема, для вивчення народнорозмовної та офіційно-ділової лексики українських актових документів давньої доби.

Скорочення

- ВК Вижвівська актова книга. Центральний державний історичний архів України (м. Київ). Фонд 32. Опис 1. Справа 1.
- ВТСУМ Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. – К., 2005. – 1728 с.
- Грінченко Словарь української мови / упор. Б. Грінченко. Т. I–IV. – К., 1907–1909.
- ЕСУМ Етимологічний словник української мови: у 7 т. – К., 1982–2006. – Т. I–V.
- СГН Укр Горпинич В.О. Словник географічних назв України / В.О. Горпинич. – К., 2001. – 526 с.
- СЛУМ Словник української мови XVI–XVII ст. Вип. 1–13. – Львів, 1994–2006.
- ССУМ Словник староукраїнської мови XIV–XV ст. / редкол. Л.Л. Гумецька та ін. Т. 1– 2. – К., 1977–1978.
- Brückner Brückner A. Słownik etymologiczny języka polskiego / A. Brückner. – Warszawa, 1974. – 805 s.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вербич С.О. Історія української мови: минуле й сьогодення (пленум Наукової ради «Українська мова», 29 жовтня 2009 р., м. Переяслав-Хмельницький) / С.О. Вербич // Українська мова. – 2010. – № 1. – С. 100–105.
2. Заєць А. Урбанізаційний процес на Волині в XVI – першій половині XVII століття / А. Заєць. – Львів, 2002.
3. Мазурик Ю. Городище доби пізнього середньовіччя в с. Нова Вижва на Волині / Ю. Мазурик // Нові дослідження пам'яток козацької доби в Україні / ред. кол. : Телегін Д.Я. [відп. редактор], Титова О.М. [заст. відп. редактора] [та ін]. Випуск 15. – К., 2006. – С. 183–185.

4. Мазурик Ю. Печатка містечка Вижви першої половини XVIII ст. / Ю. Мазурик // Нові дослідження пам'яток козацької доби в Україні / ред. кол. : Телегін Д.Я. [відп. редактор], Титова О.М. [заст. відп. редактора] [та ін.] Випуск 17. – К., 2008. – С. 259–261.

5. Мойсієнко В.М. Акти Житомирського уряду кінця XVI початку XVII ст. – важливе джерело вивчення тогочасної української літературно-писемної мови / В.М. Мойсієнко // Акти Житомирського гродського уряду : 1590 р., 1635 р. – Житомир, 2004. – С. 5–41.

6. Поляруш Т.І. Мікротопонімія і місцевий лінгвальний контекст / Т.І. Поляруш // Studia Slovackistica. Вип. 10. Ономастика. Топоніміка : зб. наук. пр. – Ужгород, 2009. – С. 372–383.

7. Цинкаловський О. Стара Волинь і Волинське Полісся. Краєзнавчий словник – від найдавніших часів до 1914 року : у 2-х т. / О. Цинкаловський. – Вінніпег, 1984–1986. – Т. 1.– Вінніпег, 1984.

АНОТАЦІЯ

У статті досліджено лексикон Вижвівської актової книги XVII ст. Встановлено лексико-семантичні групи номенів, виявлено питому та запозичену лексику, проаналізовано загальну структуру документів у зв'язку із термінами, професіоналізмами, мовними штампами.

Ключові слова: актова книга, лексема, лексикон, офіційно-діловий стиль, термін.

SUMMARY

The article deals with the lexicon of XVII century Vyzhivivska assembly books. Lexical and semantic nomen groups were established. Specific and loanwords were revealed. The overall structure of documents in connection to terms, professionalism and linguistic clichés was analyzed.

Key words: assembly book, token, lexicon, official and business style, term.